Opetus- ja kulttuuriministeriö 23.5.2017

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijalausunto; jaoston kokous 24.5.2017 klo 9.45

VNS 4/2017 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021

Vuosien 2018 - 2021 julkisen talouden suunnitelmassa hallitus esittää opetus- ja kulttuuritoimen pääluokan loppusummaksi vuodelle 2021 noin 6,3 mrd. euroa, mikä on noin 0,3 mrd. euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Osaamiseen päätettiin kohdistaa yhteensä 340 miljoonan lisäpanostus, josta 200 miljoonaa budjettirahoituksena ja 140 miljoonaa koulutuksen ja tutkimuksen pääomituksena.

Perusopetuksessa edistetään koulutuksellista tasa-arvoa oppimistulosten parantamiseksi, johon lisättiin 15 milj. euroa vuosille 2018 ja 2019. Tukea kohdennetaan erityisesti haasteellisempien alueiden kouluille ja esimerkiksi erityisopetukseen ja opetusryhmien pienentämiseen.

Hallitus päätti alentaa varhaiskasvatusmaksuja pieni- ja keskituloisilta ja varata varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen kehittämiseen yhteensä 28 milj. euroa vuosina 2018 – 2021. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa sekä lisätä lasten ja perheiden saamaa moniammatillista tukea. Lisäksi hallitus päätti käynnistää lukiokoulutuksen uudistuksen, jossa tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona sekä vahvistaa koulutuksen laatua, oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle.

Ammatillisen koulutuksen sääntely, rahoitus, ohjaus ja rakenteet uudistetaan vuodesta 2018 lukien. Hallitus päätti kohdistaa ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon tukeen 15 milj. euroa vuosina 2018 ja 2019. Rahoituksella vahvistetaan ammatillisen koulutuksen digitalisaatiota, ehkäistään koulutuksen keskeyttämistä ja syrjäytymistä sekä rakennetaan polkuja koulutukseen ja työelämään oppilaitosten ja työelämän yhteistyönä.

Korkeakoulujen profiloitumista tukevaa työnjakoa kehitetään samalla kun keskinäistä ja tutkimuslaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä tiivistetään. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan innovaatioiden kaupallistamiseksi. Tavoitteena on koota osaamista kilpailukykyisiksi keskittymiksi, käyttää tieteen ja tutkimuksen resurssit entistä tehokkaammin, kohottaa tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä tukea tieteen uudistumista.

Hallitus päätti lisätä huippututkimukseen ja tutkimuksen vaikuttavuuden panostuksia. Suomen Akatemialle varataan vuosille 2018 ja 2019 määrärahavaltuutta yhteensä 50 miljoonaa euroa lippulaiva-tutkimuskeskittymien toteuttamiseen. Lippulaivat perustetaan yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteyteen. Lisäksi valtio varautuu osallistumaan lippulaiva-tutkimuskeskittymien rahoittamiseen ja kehittämiseen alkuvaiheessa 60 miljoonan euron pääomittamisella.

Lippulaiva-ohjelma vahvistaa suomalaisen tieteen huippuja ja tukee yhdessä innovaatioverkostojen kanssa tutkimuksen yhteiskunnallista ja talouden kasvua tukevaa vaikuttavuutta. Rakenteita ja toimintatapoja uudistava ohjelma liittää yhteen parhaita osaajia ja toimijoita, joita luonnehtii korkea tieteellinen taso ja kansainvälisen kärjen tavoittelu. Ohjelmaan valitaan kansallisesti korkeatasoisimmat ja vaikuttavimmat tutkimusteema-alueet sekä niiden tieteellisiltä meriiteiltään vahvimmat tutkimusryhmät.

Hallitus on sitoutunut datalähtöisen tutkimuksen kehittämisohjelman toteuttamiseen. Hallitus päätti lisätä kehyskaudelle datahallinnan ja suurteholaskennan kehittämiseen yhteensä 33 miljoonaa euroa. Kehittämisohjelmalla nostetaan alan tutkimusinfrastruktuuri kansainväliselle tasolle ja vahvistetaan tekoälyyn liittyvää tutkimusta ja koulutusta. Lisäksi osana Savonlinnan alueen elinvoimaisuuden ja elinkeinorakenteen vahvistumista tukevia toimia mekaanisen puurakentamisen ammattikorkeakoulutukseen kohdennetaan vuosina 2018–2021 yhteensä 2,4 miljoonan euron lisämääräraha.

Opintotukiuudistuksen toteutuksen säästövaikutus on kehyskauden loppuun mennessä noin 113 milj. euroa. Opiskelijat siirtyvät pääsääntöisesti yleisen asumistuen piiriin 1.8.2017 alkaen, mistä johtuen opintotuen asumislisän määrärahatarve vähenee vuositasolla 250 milj. euroa. Uudistus on julkisen talouden näkökulmasta kustannusneutraali ja siitä aiheutuvat lisäkustannukset katetaan sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta yleiseen asumistukeen tehdyillä muutoksilla. Perheellisten opiskelijoiden toimeentulon turvaamiseen tehdään 75 euron huoltajakorotus. Muutos lisää valtion menoja vuositasolla n. 10 milj. euroa.

Taiteen ja kulttuurin valtionosuusjärjestelmän uudistaminen valmistellaan toteutettavaksi vuodesta 2019 lukien. Hallituksen kärkihankkeella parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta. Tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. Prosenttitaiteen periaatetta laajennetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi. Luovat alat otetaan osaksi hallituksen yrittäjyys- ja työllisyystoimia sekä niihin kuuluvia kasvun ja kansainvälistymisen tukimuotoja. Kulttuurimatkailua tuetaan osana matkailun edistämistä. Kansallisteatterin pienen osan perusparannuksen suunnittelu aloitetaan vuonna 2018. Siihen on varattu yhteensä 2 miljoonan euron määräraha.

Peruskoululaisille suunnattua tunti liikuntaa päivässä -kärkihanketta toteutetaan osana hallitusohjelmaa. Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön toimintaa tehostetaan ja vaikuttavuutta lisätään. Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -kärkihankkeella syvennetään yhteistyötä nuorten palveluja tarjoavien tahojen välillä ja kootaan hyväksi havaittuja toimintamalleja valtakunnallisesti hyödynnettäviksi. Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön budjettirahoitus säilytetään kehyskaudella vuoden 2017 tasolla eli 19,5 milj. eurossa. Olympiastadionin perusparannushankkeeseen esitetään lisärahoitusta vuosina 2018-2027 yhteensä 20 milj. euroa.

Hallitus hyväksyi ohjelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi. Toimia rahoitetaan ministeriöiden omien hallinnonalojen budjeteissa sekä käynnissä olevissa kärkihankkeissa. Ohjelman toteutukseen varattiin myös lisärahoitusta. Ohjelmassa varmistetaan oikea-aikainen ja tarpeen mukainen tuki lapsen, nuoren ja perheen erilaisiin tarpeisiin. Toimeenpanon tukemiseksi hallitus selvittää lasten, nuorten ja perheiden palveluiden monialaiseen yhteistyöhön liittyvän tiedonhallinnan nykytilan ja kehittämistarpeet, verkostojohtamiseen liittyvät ongelmat sekä sivistys- ja opetustoimen ja koulutuksen järjestäjien ja sote -palvelujen yhdyspinnat.

Sekä nuorisotakuun kärkihankkeen että NEET -toimintaohjelman toimeenpanon yhtenä tavoitteena on vakiinnuttaa ohjaamotoiminta. Ohjaamotoiminnalla tarkoitetaan matalan kynnyksen monialaista palvelua, jossa tuodaan saman katon alle nuorten palveluja tarjoavia toimijoita. Ohjaamotoiminnan kehittämisen tavoitteena on, että toiminta olisi valtakunnallisesti kattavaa, riittävän yhdenmukaista ja vaikuttavaa. Ohjaamotoiminnan vakinaistamiseen on varattu kehyskaudelle 5 milj. euroa vuodessa.

Edellisessä julkisen talouden suunnitelmassa päätetyt valtion talouden sopeuttaminen, kilpailukykysopimuksen huomioon ottaminen ja indeksitarkistusten väliaikainen jäädyttäminen vaikuttavat edelleen kehyskauden määrärahatasoon. Toisaalta erityisesti korkeakoulusektorilla on aiemmin päätettyjä määräaikaisia lisäpanostuksia mm. opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toteuttamiseen ja korkeakouluopetuksen kehittämisen, digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistamisen ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantamisen toimenpiteisiin.